

Časopis za poslovnu teoriju i praksu
Rad primljen: 23.03. 2026.
Rad odobren: 24.06.2026.

UDK 339.727.2:330.322(497-15)
DOI 107251/POS2636133G
COBISS.RS-ID 144613377
Pregledni rad

Grahovac Dijana, Univerzitet za poslovne studije, Banja Luka, Bosna i Hercegovina, dijana.grahovac@univerzitetps.com

Ristić Kristijan, MB Univerzitet u Beogradu, Srbija

PREGLED STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA

Rezime: *Strane direktne investicije (SDI) predstavljaju jedan od ključnih pokretača ekonomskog rasta, modernizacije privrede i integracije nacionalnih ekonomija u globalne tokove. Zemlje Zapadnog Balkana u posljednjim decenijama nastoje da unaprijede investicionu klimu kako bi privukle veći obim stranog kapitala i podstakle razvoj domaće privrede. Cilj ovog rada je da pruži pregled kretanja stranih direktnih investicija u zemljama Zapadnog Balkana, analizirajući njihove osnovne trendove, strukturu i sektorsku raspodjelu.*

Ključne riječi: *strane direktne investicije, Zapadni Balkan, ekonomski razvoj, investiciona klima, regionalna ekonomija*

JEL klasifikacija: E6, F3, F4

UVOD

Strane direktne investicije predstavljaju jedan od najznačajnijih izvora međunarodnog kapitala koji doprinosi ekonomskom razvoju, povećanju produktivnosti i jačanju konkurentnosti nacionalnih ekonomija. One omogućavaju transfer tehnologije, znanja i menadžerskih vještina te doprinose otvaranju novih radnih mjesta i integraciji zemalja u globalne ekonomske tokove. Zemlje Zapadnog Balkana, koje se nalaze u procesu ekonomske tranzicije i evropskih integracija, nastoje privući što veći obim stranih investicija kroz unapređenje poslovnog okruženja, institucionalnih reformi i investicionih politika. Analiza kretanja i strukture stranih direktnih investicija u ovom regionu omogućava bolje razumijevanje investicionih trendova, kao i identifikaciju ključnih faktora koji utiču na privlačnost pojedinih ekonomija za strane investitore.

1. TEORIJSKI OKVIR STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA

Teorijski okvir stranih direktnih investicija (SDI) zasniva se na više ekonomskih teorija koje objašnjavaju motive i obrasce međunarodnog investiranja. Jedna od najznačajnijih je eklektična paradigma ili OLI model, koju je razvio Dunning (1988), prema kojoj se odluka o ulaganju u inostranstvo zasniva na kombinaciji vlasničkih (*ownership*), lokacijskih (*location*) i internalizacijskih (*internalization*) prednosti koje kompanije posjeduju. Ovaj pristup naglašava da multinacionalne kompanije investiraju u zemlje koje nude povoljne tržišne uslove, niže troškove proizvodnje ili pristup novim resursima. Pored toga, teorija međunarodne proizvodnje i teorija

tržišnih imperfekcija ukazuju da strane direktne investicije nastaju kao rezultat nastojanja kompanija da smanje transakcione troškove i iskoriste komparativne prednosti pojedinih ekonomija. Empirijska istraživanja potvrđuju da SDI imaju značajnu ulogu u transferu tehnologije, povećanju produktivnosti i podsticanju ekonomskog rasta u zemljama domaćinima (Borensztein, de Gregorio, i Lee, 1998).

1.1. Pojam i karakteristike stranih direktnih investicija

Strane direktne investicije (SDI) predstavljaju jedan od najvažnijih oblika međunarodnog kretanja kapitala i ključni instrument međunarodne ekonomske integracije. U najširem smislu, strane direktne investicije podrazumijevaju ulaganja rezidenta jedne zemlje u preduzeća koja posluju u drugoj zemlji sa ciljem ostvarivanja dugoročnog interesa i kontrole nad poslovanjem. Prema definiciji koju koristi Međunarodni monetarni fond, strane direktne investicije nastaju kada investitor posjeduje najmanje 10% vlasničkog udjela u preduzeću u inostranstvu, čime stiče mogućnost značajnog uticaja na upravljanje i poslovne odluke. Za razliku od portfolio investicija, koje su uglavnom usmjerene na ostvarivanje kratkoročnih finansijskih prinosa, strane direktne investicije imaju dugoročan karakter i podrazumijevaju aktivno učešće investitora u poslovanju kompanije domaćina.

Direktne strane investicije (SDI) predstavljaju složen paket koji obuhvata fizički kapital, proizvodne tehnike, menadžerske vještine, proizvode i usluge, marketinšku ekspertizu, oglašavanje i organizacione poslovne procese (Zhang 2001).

U savremenim ekonomskim uslovima strane direktne investicije imaju višestruki značaj jer omogućavaju transfer kapitala, tehnologije, znanja i menadžerskih vještina između zemalja. Upravo zbog toga mnoge države, posebno zemlje u razvoju i zemlje u tranziciji, aktivno razvijaju politike privlačenja stranih investicija kako bi ubrzale privredni rast i modernizaciju ekonomije. Prema istraživanjima u oblasti međunarodne ekonomije, SDI doprinose povećanju produktivnosti domaćih preduzeća kroz transfer tehnologije i širenje inovacija, ali i kroz konkurentski pritisak koji podstiče unapređenje poslovnih praksi u domaćoj privredi. Empirijske studije pokazuju da zemlje koje uspješno privlače strane investicije često ostvaruju brži ekonomski rast i veću integraciju u globalne proizvodne lance (Borensztein, de Gregorio, i Lee 1998). Jedna od osnovnih karakteristika stranih direktnih investicija jeste njihov dugoročni karakter. Investitori koji ulažu kapital u inostrana preduzeća obično imaju strateške ciljeve, poput pristupa novim tržištima, resursima ili proizvodnim kapacitetima. Za razliku od drugih oblika međunarodnih finansijskih tokova, SDI podrazumijevaju trajnu vezu između investitora i preduzeća u zemlji domaćinu. Ova veza uključuje ne samo finansijska ulaganja, već i upravljačko znanje, organizacione strukture i poslovne strategije koje investitor prenosi na lokalno preduzeće. Upravo ta dimenzija upravljačkog uticaja predstavlja ključnu razliku između stranih direktnih investicija i drugih oblika međunarodnog investiranja.

Druga važna karakteristika stranih direktnih investicija odnosi se na njihov oblik i strukturu. SDI se mogu realizovati kroz različite modele, među kojima su najčešći osnivanje potpuno novih preduzeća (greenfield investicije), kupovina postojećih kompanija u zemlji domaćinu (akvizicije i spajanja), kao i zajednička ulaganja sa domaćim partnerima (joint ventures). Svaki od ovih oblika ima specifične prednosti i ograničenja, a izbor modela investicije zavisi od strategije investitora, regulatornog okruženja i karakteristika tržišta u koje se ulaže. U praksi se greenfield investicije često smatraju najpoželjnijim oblikom SDI jer doprinose otvaranju novih radnih mjesta i povećanju proizvodnih kapaciteta u zemlji domaćinu.

Treća karakteristika stranih direktnih investicija jeste njihov značajan uticaj na strukturu i razvoj ekonomije zemlje primaoca. SDI često dovode do modernizacije proizvodnje, povećanja izvoza i razvoja novih industrija. Multinacionalne kompanije koje ulažu u inostranstvo donose savremene tehnologije, standarde kvaliteta i napredne metode upravljanja, što može imati pozitivan efekat na cjelokupnu ekonomsku strukturu zemlje domaćina. Ipak, u literaturi se ističe da efekti

SDI zavise od institucionalnog okruženja, nivoa obrazovanja radne snage i sposobnosti lokalne ekonomije da apsorbira nove tehnologije i znanja (Alfaro i drugi 2004).

Savremena istraživanja ukazuju i na to da strane direktne investicije predstavljaju važan mehanizam integracije nacionalnih ekonomija u globalne proizvodne i trgovinske tokove. Kroz aktivnosti multinacionalnih kompanija dolazi do povezivanja lokalnih preduzeća sa međunarodnim dobavljačkim i distributivnim mrežama, što doprinosi povećanju konkurentnosti i izvoznog potencijala zemlje domaćina. Istovremeno, SDI doprinose jačanju međunarodne ekonomske saradnje i produbljivanju procesa globalizacije, čime postaju jedan od ključnih faktora savremenog ekonomskog razvoja. Zbog svega navedenog, strane direktne investicije zauzimaju centralno mjesto u analizama međunarodnih finansijskih tokova i predstavljaju važan predmet istraživanja u oblasti međunarodne ekonomije i ekonomskog razvoja.

1.2. Motivi i determinante priliva stranih direktnih investicija

Priliv stranih direktnih investicija (SDI) u određenu zemlju zavisi od različitih ekonomskih, institucionalnih i strateških faktora koji oblikuju odluku multinacionalnih kompanija da ulažu kapital u inostranstvu. Motivi za ulaganje u inostranstvo mogu se grupisati u nekoliko osnovnih kategorija. Prema pomenutoj eklektičnoj paradigmi (Eklektična paradigma (OLI model) je teorijski okvir koji objašnjava motive multinacionalnih kompanija za ulaganje u inostranstvu. Razvio ju je John H. Dunning i sastoji se od tri osnovna elementa: *ownership* (vlasničke prednosti) – prednosti koje investitor posjeduje, poput tehnologije, brenda, menadžerskih vještina ili intelektualnog vlasništva, koje mu omogućavaju konkurentsku prednost na stranom tržištu, *location* (lokacijske prednosti) – karakteristike zemlje domaćina koje privlače investicije, uključujući pristup tržištu, niže troškove rada, prirodne resurse i infrastrukturne pogodnosti, *internalization* (internalizacija) – odluka da kompanija direktno ulaže kapital i upravlja poslovanjem u zemlji domaćinu, umjesto da koristi ugovorne aranžmane kao što su licenciranje ili outsourcing, kako bi sačuvala kontrolu i zaštitila intelektualno vlasništvo. Kombinacija ovih faktora objašnjava zašto i gdje multinacionalne kompanije ulažu, te pomaže u analizi priliva stranih direktnih investicija u različite zemlje i sektore.) (Dunning 1988) strani investitori ulažu kapital kada posjeduju vlasničke prednosti (*ownership*), kao što su tehnologija, brend ili menadžerske vještine, a ujedno ih privlače lokacijske prednosti (*location*), kao što su pristup tržištu, jeftina radna snaga ili prirodni resursi. Treći element modela, internalizacija (*internalization*), podrazumijeva da investitor preferira direktno ulaganje preko osnivanja podružnica ili akvizicija umjesto izvoza ili licenciranja, kako bi imao kontrolu nad poslovanjem i zaštitio svoje intelektualno vlasništvo (Dunning 1988).

Determinante priliva SDI u zemljama Zapadnog Balkana, kao i u drugim zemljama u tranziciji, uključuju makroekonomske pokazatelje, institucionalnu stabilnost i regulativni okvir. Stabilan ekonomski rast, niski fiskalni i regulatorni rizici, te predvidivo poslovno okruženje snažno utiču na odluku stranih investitora. Empirijska istraživanja pokazuju da zemlje sa nižim transakcijskim troškovima i kvalitetnom infrastrukturom privlače veći obim SDI, dok politička nestabilnost, korupcija i složeni administrativni procesi predstavljaju značajne prepreke (Bevan i Estrin 2004).

Strukturne karakteristike tržišta, uključujući veličinu domaćeg tržišta i potencijal izvoza, takođe igraju važnu ulogu. Veće i rastuće ekonomije sa razvijenom radnom snagom i blizinom većim tržištima privlače investitore koji žele da ostvare tržišne dobitke ili optimizuju proizvodne lance. Uz to, specifične investicione politike, poput poreskih olakšica, subvencija ili osnivanja industrijskih zona, značajno utiču na priliv SDI, naročito u zemljama u tranziciji koje se bore za konkurentnost u regionalnom i globalnom kontekstu (Alfaro i drugi 2004).

Motivi investitora u Zapadnom Balkanu često kombinuju strateške i resursne ciljeve. Na primjer, ulaganja u sektor energetike i infrastrukture u Albaniji ili Crnoj Gori motivisana su pristupom prirodnim resursima i turističkim potencijalima, dok investicije u Srbiji i Hrvatskoj često teže iskorištavanju industrijskih kapaciteta i izvoznog potencijala. Pored ekonomskih faktora,

društveni i kulturni elementi, poput jezika, kulturne bliskosti i poslovnih običaja, takođe mogu djelovati kao determinante priliva SDI, jer smanjuju transakcione troškove i rizik nesporazuma u poslovanju (Cleeve, Debrah, i Zelealem 2015). U zaključku, motivi i determinante priliva stranih direktnih investicija predstavljaju kombinaciju ekonomskih, strateških i institucionalnih faktora, čija analiza omogućava bolje razumijevanje dinamike SDI u zemljama Zapadnog Balkana. Uspješna politika privlačenja investicija zahtijeva istovremeno unapređenje makroekonomske stabilnosti, regulatornog okvira i infrastrukture, kako bi zemlje u regionu povećale svoju konkurentnost i dugoročno osigurale održivi ekonomski rast.

1.3. Ekonomski efekti stranih direktnih investicija

Strane direktne investicije (SDI) imaju višestruke ekonomske efekte na zemlje domaćine, koji obuhvataju rast proizvodnje, povećanje zaposlenosti, transfer tehnologije i unapređenje ljudskog kapitala. Jedan od ključnih mehanizama kroz koji SDI utiču na ekonomiju jeste transfer tehnologije i znanja, pri čemu multinacionalne kompanije donose savremene proizvodne procese, upravljačke prakse i inovacije koje lokalna preduzeća mogu usvojiti kroz vertikalne i horizontalne veze u lancu vrijednosti. Empirijska istraživanja pokazuju da zemlje koje uspješno privlače strane investicije ostvaruju brži ekonomski rast i veću produktivnost, posebno kada postoji sposobnost lokalnih firmi da apsorbuju nove tehnologije i implementiraju inovacije (Boresztein, de Gregorio i Lee 1998).

Pored transfera tehnologije, SDI doprinose povećanju zaposlenosti kroz otvaranje novih radnih mjesta u sektorima gdje multinacionalne kompanije ulažu kapital, ali i indirektno u povezanim industrijama i uslužnim sektorima. Studije pokazuju da direktne investicije pozitivno utiču na razvoj ljudskog kapitala jer podstiču obrazovanje, obuke i razvoj vještina zaposlenih, čime se dugoročno jača produktivnost i konkurentnost domaće ekonomije (Alfaro i drugi 2004). Još jedan značajan efekt SDI je povećanje izvoza i integracija u globalne tržišne lance, što omogućava zemljama domaćinima pristup većim tržištima i smanjenje zavisnosti od domaće potražnje. Na primjer, ulasci stranih investitora u proizvodne sektore u zemljama Zapadnog Balkana često dovode do značajnog povećanja izvoza gotovih proizvoda i komponenti, čime se poboljšava platni bilans i ekonomska stabilnost (Javorcik 2004).

Međutim, efekti SDI nisu automatski pozitivni. Njihov uticaj zavisi od institucionalnog okruženja, kvaliteta ljudskog kapitala i sposobnosti apsorpcije tehnologije. U zemljama gdje postoje visoki administrativni troškovi, korupcija ili nedostatak infrastrukture, priliv SDI može imati ograničen učinak na produktivnost i ekonomski rast. Istovremeno, dominantna koncentracija SDI u određenim sektorima, poput finansija ili nekretnina, može ograničiti šire pozitivne multiplikativne efekte na ekonomiju.

U zaključku, strane direktne investicije doprinose rastu ekonomije kroz transfer tehnologije, povećanje zaposlenosti, razvoj ljudskog kapitala i poboljšanje izvoznog potencijala, ali su pozitivni efekti snažno zavisni od kvalitetnog institucionalnog okvira i sposobnosti zemlje da integriše investicije u domaću ekonomiju.

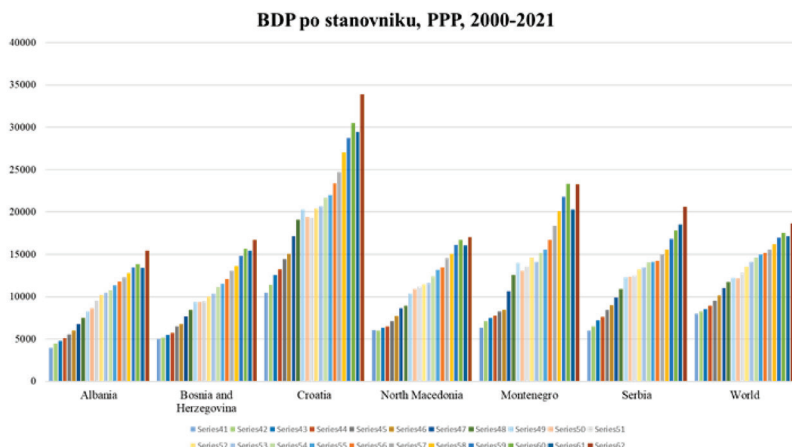
2. KARAKTERISTIKE EKONOMIJA ZEMALJA ZAPADNOG BALKANA

Nakon ulaska u proces tranzicije zemlje regiona Zapadnog Balkana (ZB) su pristupile reformama privrednog i društvenog sistema. Privrede svih pomenutih zemalja su se nalazile na nivou daleko ispod nivoa prije izbijanja ratnih sukoba i raspada SFRJ (Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija). Reforme su trebale da obezbijede institucionalne i strukturne kapacitete potrebne za tržišnu ekonomiju i povoljan ambijent za esencijalni priliv stranih ulaganja. Jedna od bitnih pretpostavki stabilnog makroekonomskog okruženja, potrebnog za priliv SDI (strane direktne investicije), je regionalna saradnja.

2.1. Makroekonomski pokazatelji zemalja regiona

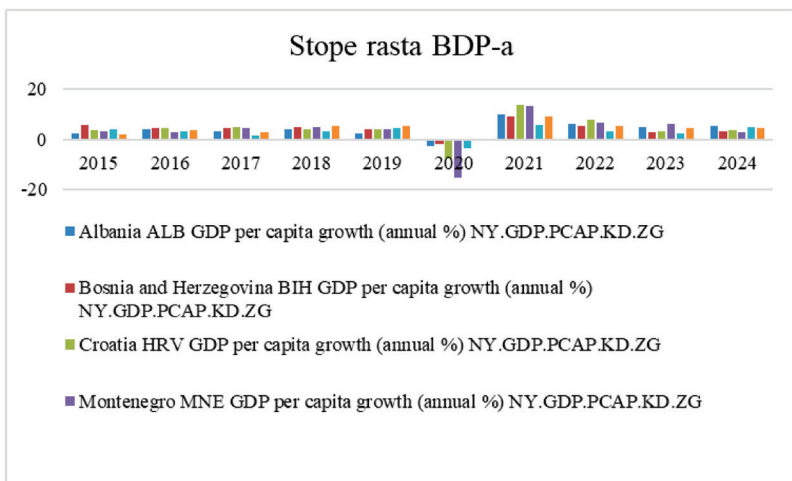
U nastavku slijedi prikaz osnovnih makroekonomskih indikatora za zemlje Zapadnog Balkana. Prikazani su podaci i za Hrvatsku, koja je 2013. godine pristupila Evropskoj uniji, ali pozicija Hrvatske upućuje na cilj ostalih zemalja.

Posmatrajući BDP po stanovniku na grafikonu 1. zapaža se značajno odstupanje Hrvatske od ostalih posmatranih zemalja. Zatim se uočava se pozitivan trend rasta za sve posmatrane zemlje, a u slučaju Srbije i Crne Gore) pored pomenute Hrvatske) taj nivo je iznad svjetskog prosjeka. Međutim BDP Hrvatske je na značajno višem nivou tokom cjelokupnog perioda.

Grafikon 1: BDP po stanovniku, PPP, u period 2000-2021 (kalkulacija autora na osnovu podataka Svjetske banke)

Iz grafikona 2. se uočava da su stope rasta BDP po stanovniku pozitivne za sve posmatrane zemlje, osim u 2020. godini, što je posljedica epidemije COVID-19. Tokom posmatranog perioda najviši rast je ostvaren u 2021. godini, što je opet posljedica okončanja epidemije COVID-19. Osim Hrvatske najveću stopu rasta je zabilježila Crna Gora, što je uticaj oporavka sektora turizma nakon perioda COVID-19. U ostalim godinama stope rasta su se kratile u rasponu 2-3%.

Grafikon 2: Stope rasta BDP po stanovniku (kalkulacija autora na osnovu podataka Svjetske banke)

2.2. Investiciona klima i institucionalni okvir

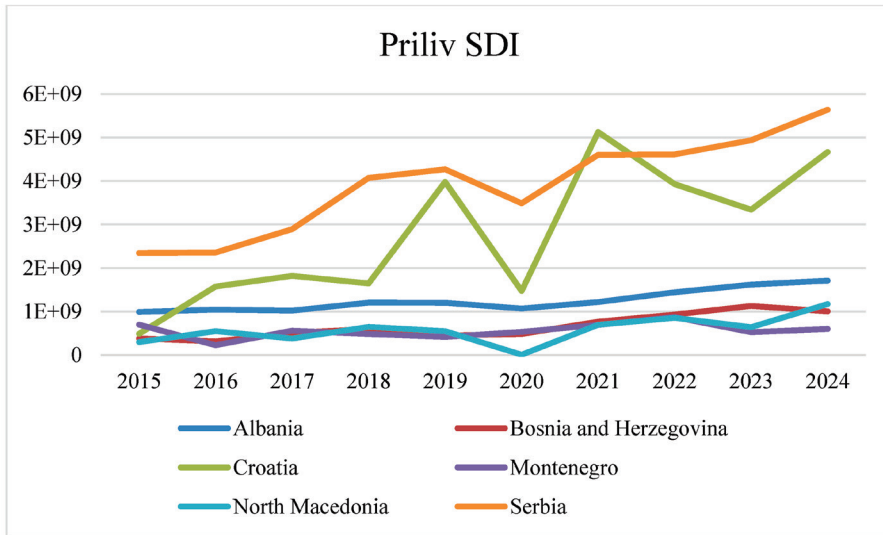
Investiciona klima i institucionalni okvir predstavljaju ključne faktore koji oblikuju privlačnost zemlje za strane direktne investicije. Stabilno političko i pravno okruženje, jasno definisana pravila vlasništva i efikasna regulativa smanjuju nesigurnost i transakcione troškove za investitore, čime direktno utiču na odluku o ulaganju kapitala u inostranstvu (Bevan i Estrin 2004). Pored toga, kvaliteta institucija, uključujući sposobnost izvršne vlasti, efikasnost sudskog sistema i nivo korupcije, ima značajan uticaj na priliv SDI, jer zemlje sa snažnim institucionalnim okvirima omogućavaju lakšu realizaciju poslovnih aktivnosti i zaštitu investicijskih interesa. Empirijska istraživanja pokazuju da su zemlje Zapadnog Balkana koje provode reforme u oblasti transparentnosti, regulatornog okvira i poreske politike uspješnije u privlačenju stranih investicija, dok institucionalne slabosti, politička nestabilnost ili složeni administrativni procesi predstavljaju značajne prepreke za ekonomski razvoj i integraciju u globalne investicione tokove (Cleeve 2015). U tom kontekstu, jačanje institucionalnog kapaciteta i stvaranje povoljne investicione klime postaju strateški prioriteti za zemlje u tranziciji, jer direktno utiču na konkurentnost regiona u privlačenju međunarodnog kapitala.

U zemljama Zapadnog Balkana investiciona klima značajno varira, ali generalno predstavlja kombinaciju pozitivnih potencijala i sistemskih izazova. Srbija i Hrvatska imaju relativno stabilno poslovno okruženje i razvijenu infrastrukturu, sa poreskim olakšicama i povoljnim zonama za strane investitore, što ih čini najatraktivnijim destinacijama za SDI u regionu. Bosna i Hercegovina i Crna Gora bilježe određeni napredak kroz reforme i strateške investicione politike, ali su administrativne prepreke, složeni birokratski procesi i regionalne razlike u institucijama i zakonodavstvu i dalje značajan izazov za investitore. Albanija privlači SDI uglavnom kroz sektore turizma, energetike i infrastrukture, zahvaljujući liberalnim poreskim politikama i programima za poticanje privatnih ulaganja, dok Sjeverna Makedonija i Kosovo, iako manji po obimu investicija, ostvaruju stabilan rast SDI kroz razvoj industrijskih zona i olakšice za strane kompanije. Ipak, sve zemlje Zapadnog Balkana suočavaju se sa zajedničkim izazovima: institucionalnom nestabilnošću, neujednačenom primjenom zakona i korupcijom, što ograničava puni potencijal investicionih tokova i zahtijeva kontinuirano unapređenje regulative i institucionalnog okvira (Bevan i Estrin, 2004).

3. TRENDOWI STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA

Trendovi stranih direktnih investicija u zemljama Zapadnog Balkana pokazuju relativno heterogenu dinamiku u periodu 2019-2023. Srbija i Hrvatska se ističu kao vodeće destinacije za SDI u regionu, sa kontinuiranim prilivom kapitala, naročito u industrijskim i izvoznim sektorima, dok Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Albanija, Sjeverna Makedonija i Kosovo bilježe niže, ali stabilno rastuće investicione tokove, fokusirane uglavnom na turizam, infrastrukturu i energetski sektor. Globalni ekonomski šokovi, poput pandemije COVID-19 i nestabilnosti u međunarodnim finansijskim tržištima, izazvali su pad priliva SDI u 2020. godini, ali je većina zemalja zabilježila oporavak u period 2021-2023. godine, sa rastućim trendom diversifikacije investicija po sektorima i zemljama porijekla. Pored toga, Evropska unija ostaje dominantan investitor u regionu, čineći više od polovine ukupnog SDI priliva, dok Kina, UAE i SAD doprinose povećanju investicija u pojedinim strateškim projektima. Ovi trendovi ukazuju na postepeno jačanje integracije zemalja Zapadnog Balkana u globalne investicione tokove, ali istovremeno naglašavaju važnost institucionalnih reformi i stabilne investicione klime za dalji rast i održivost SDI u regionu (Javorcik 2004).

Iz grafikona 3. je vidljivo značajno pozitivno odstupanje priliva SDI u Srbiju u odnosu na ostale posmatrane zemlje (izuzev Hrvatske). Tokom perioda epidemije COVID-19 se uočava značajan pad u slučaju Hrvatske (sa 3485 na 176 mil.USD), nešto manji u slučaju Srbije i Sjeverne Makedonije dok ostale zemlje nisu zabilježile veća odstupanja.

Grafikon 3: Priliv SDI u zemljama Zapadnog Balkana u period 2015-2024. (kalkulacija autora na osnovu podataka Svjetske banke)

Iz dostupnih podataka vidi se da Srbija privlači najveći iznos stranih direktnih investicija u regionu, dok su u ostalim državama investicije značajno manje i uglavnom koncentrisane u nekoliko sektora poput turizma, energetike ili nekretnina.

Analiza strukture stranih direktnih investicija po sektorima (tabela 1.) u zemljama Zapadnog Balkana u periodu 2019-2023. pokazuje jasne obrasce preferencija investitora i sektorske specifičnosti regiona.

Tabela 1. Struktura SDI po sektorima u zemljama Zapadnog Balkana (2019-2023) – u % od ukupnog priliva (autor)

Sektor/Zemlja	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	Trend 2019-2023.
Proizvodnja (automobilska, elektronika, tekstil)	40% (Srbija, HR)	38%	42%	44%	43%	Stabilan rast u Srbiji i Hrvatskoj
Energetika i resursi (nafta, gas, obnovljivi izvori)	15%	17%	16%	18%	19%	Blagi rast u Albaniji, Crnoj Gori i BiH
Turizam i nekretnine	20%	22%	19%	18%	18%	Dominantan u Crnoj Gori i Albaniji, stabilan trend
Finansije i bankarstvo	10%	8%	9%	10%	9%	Umjereni rast u BiH, Hrvatskoj i Srbiji
Transport i infrastruktura	8%	7%	8%	7%	7%	Stabilno, fokus na regionale projekte
IT i usluge	7%	8%	6%	3%	4%	Blagi porast u Srbiji i Sjevernoj Makedoniji

Iz navedene analize proizilazi da proizvodnja, uključujući automobilske, elektronske i tekstilne sektore, ostaje dominantna destinacija za SDI, posebno u Srbiji i Hrvatskoj, što odražava atraktivnost ovih zemalja za izvozne i industrijske investicije zahvaljujući dostupnosti kvalifikovane

radne snage i konkurentnim troškovima proizvodnje. Energetski sektor, sa fokusom na obnovljive izvore i infrastrukturu, bilježi postepen rast u Albaniji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini, dok turizam i nekretnine dominiraju investicijama u Crnoj Gori i Albaniji, što ukazuje na iskorištavanje prirodnih resursa i strateški razvoj turističkog potencijala. Sektor finansija i bankarstva ima stabilan, ali manji udio u SDI, dok IT i usluge, iako još uvijek manje zastupljeni, pokazuju tendenciju rasta, naročito u Srbiji i Sjevernoj Makedoniji. Ovi podaci ukazuju na diversifikaciju investicija kroz sektor tokom analiziranog perioda i potvrđuju da zemlje regiona, uprkos izazovima institucionalne prirode, postepeno jačaju svoju konkurentnost u globalnim investicionim tokovima.

ZAKLJUČAK

Analiza stranih direktnih investicija u zemljama Zapadnog Balkana pokazuje da strane direktne investicije imaju ključnu ulogu u ekonomskom razvoju regiona, doprinoseći povećanju proizvodnje, transferu tehnologije, razvoju ljudskog kapitala i jačanju izvoznog potencijala. Iako su Srbija i Hrvatska dominantne destinacije sa najvećim prilivom kapitala, ostale zemlje regiona pokazuju stabilan rast investicija u specifičnim sektorima poput turizma, energetike i infrastrukture. Strukturne karakteristike ekonomija, investiciona klima i kvalitet institucionalnog okvira direktno utiču na privlačnost za strane investitore, dok globalni ekonomski faktori i regionalne politike oblikuju dinamiku stranih direktnih investicija tokom vremena. Za zemlje Zapadnog Balkana, kontinuirano unapređenje regulative, institucionalne stabilnosti i strateški razvoj sektora predstavlja ključni preduslov za održiv i diversifikovan priliv stranih investicija, čime se osigurava dugoročna ekonomska konkurentnost regiona.

LITERATURA

1. Alfaro, Laura, Areendam Chanda, Sebnem Kalemli-Ozcan, and Selin Sayek. 2004. "FDI and economic growth: the role of local financial markets". *Journal of International Economics* 64(1): 89-112. [https://doi.org/10.1016/S0022-1996\(03\)00081-3](https://doi.org/10.1016/S0022-1996(03)00081-3)
2. Bevan, Alan, and Saul Estrin. 2004. "The determinants of foreign direct investment into European transition economies". *Journal of Comparative Economics* 32(4): 775-787. <https://doi.org/10.1016/j.jce.2004.08.006>
3. Borensztein, Eduardo, Jose De Gregorio, and Jongwha Lee. 1998. "How does foreign direct investment affect economic growth?". *Journal of International Economics* 45(1): 115-135 [https://doi.org/10.1016/S0022-1996\(97\)00033-0](https://doi.org/10.1016/S0022-1996(97)00033-0)
4. Cleeve, Emmanuel, Debrah Yaw, and Yiheyis Zelealem. 2015. "Human Capital and FDI Inflow: An Assessment of the African Case". *World Development* 74(C): 1-14. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2015.04.003>
5. Dunning, John. 1998. "The Eclectic Paradigm of International Production: A Restatement and Some Possible Extensions". *Journal of International Business Studies* 19: 1-31.
6. Javorcik Smarzynska, Beata. 2004. "Does Foreign Direct Investment Increase the Productivity of Domestic Firms?" *American Economic Review* 94: 605-627.
7. Zhang, Kevin Honglin. 2001. "How does foreign direct investment affect economic growth in China?". *Economics of Transition* 9 (3): 679 - 693. <https://doi.org/10.1111/1468-0351.00095>